

אחדות ישראל

הגמרא (יבמות סב ב) מביאה את הסיפור של תלמידי ר' עקיבא שמתו מפסח עד עצרת, וכל זה מפני שלא נהגו כבוד זה בזה. ויש להבין את הדבר בצורה מעמיקה. הרב יצחק אריאלי זצ"ל, בספרו "עיניים למשפט" על הש"ס, מסביר מהו הפרוש שלא נהגו כבוד זה בזה, כמו שכתוב (שמות יט ב) "ויחן שם ישראל נגד ההר" ומפרש המכילתא כ"איש אחד בלב אחד" – שכל זמן שלא נעשו לב אחד לא ניתנה להם התורה, כי התורה לא ניתנה ליחידים כי אם לכלל ישראל כגוי אחד. מכאן אפשר להבין שסגולתם הכללית של ישראל היא באחדותם, "כל ישראל ערבים זה לזה" (מכילתא), ערבות אמיתית פנימית מתוך תחושה עצמית בחטאיו של השני¹ כאבר אחד ביחס אל הגוף כולו.

לב אחד – עד כדי כך רצו לקבל ערבות אפילו על הנסתרות. לב אחד ממש, החש בכאביו של זולתו. זוהי המדרגה הגבוהה של אחדות עילאית פנימית שלמה, שבעצם נחקקה בנו, אך אנו צריכים לחזור ולהזכיר לעצמנו ולשאוף ולהתאים את עצמנו לדברים שאמר הקב"ה לישראל² "מי יתן והיה לבבכם זה הלב האחד כל הימים", שאכן כשירדו לאחר מכן ממדרגת אחדות זו, היתה הערבות ההדדית על הנגלות בלבד, לא הוסיף הקב"ה לדבר עמם כי אם על ידי משה רבינו.

ובאמת צריך להבין שמדרגה זו של אחדות הושגה מתוך קבלת התורה "לשמה", שהיא תכלית מתן תורה, שהנה כמו שמצינו אצל תלמידי רבי עקיבא, כיוון שהחסירו בלימוד התורה לשמה, באו לכלל כך שלא נהגו כבוד זה בזה ומתו כולם לפני העצרת, יום מתן תורה. כמו-כן, הרי יודעים אנו שלימוד תורה לשמה מביא לידי גילוי מקור האהבה האמיתית, שכן, מאחר שמצויה מטרה אחת המשותפת לכולם, עוזר כל אדם לרעהו ונעזר על ידו, להאדיר את התורה, לשם השגת התכלית האחרונה שהיא קידוש שמו של הקב"ה. לא כן בלימוד שלא "לשמה", אין המטרה אלא ההתפתחות האישית, ואז נעשית התורה עדרים עדרים, פרטים פרטים. וכשאינ מטרה משותפת של לשמה, אין חברו של האדם שותף בלימוד התורה, וכך מתגדל האחד על חשבון רעהו, אינו חס על כבוד תורתו ומתכבד בקלונו של חברו.

1. הערת העורך: ושמעתי בשם מו"ר הרצי"ה קוק זצ"ל שהיה אומר שכל עוד שיש יהודי שמגלה בתער אזי עדין אנחנו בעלי חצי זקן (וראה בספר יערות דבש ח"ב, דרוש י"ב)

2. דברים ה, כו

ומתוך מצב כזה של לימוד תורה שלא לשמה, מתנתק הלומד מנותן התורה שהוא הניתוק ממקור הנצחיות – "על מה אבדה הארץ על שלא ברכו בתורה תחילה"³ היינו, שלא היו עוסקים בה לשמה, הבאה לידי ביטוי בברכת התורה שלפני הלימוד, היא הברכה המקשרת את הלומד עם נותן התורה. ומשום כך באו לידי פירוד, צרות עין ושנאת חינם, ובעקבות זאת ירדו לגלות, כי עצם הפירוד וביטול מדרגת האחדות הפנימית, נתנו לאחרים אפשרות לפזר את העם לכל רוח.

בחידושי אגדות למהרש"א מובא במקום רעיון קצת שונה, דאין כבוד אלא תורה ומהי אותה מיתת אסכרה דאפשר דכ"א דובר לשון הרע והיה מספר בגנות חבירו וסימן ללשון אסכרה כמו שלמדנו בב"מ ועוד עניין מסביר שם, שמתו דווקא בזמן שבין פסח לעצרת דבר זה בא להראות שמתו בהשגחה עליונה כי הוא הזמן הממוצע לבריאות וקרוב לרפואה. מסביר הרב זצ"ל ב"עולת ראייה" את עניין ברכת התורה שאנו אומרים מידי יום "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו"⁴, כי קודם כל עלינו לדעת, שמתוך המדרגה הזו אנו נקבל את התורה במדרגה היותר עליונה שלה, אך לא כך היה המצב אצל תלמידי ר' עקיבא.

אמנם היו לו שנים עשר אלף זוגות תלמידים הבקיאים בכל רבדי התורה, מההלכות הפשוטות ביותר לכאורה, ועד לידיעת הלכות נידה וטהרה הנחשבות להלכות הקשות ביותר, ובכל זאת מתו במגפה על אף בקיאותם העצומה בכל רזי התורה. מצד מה מתו תלמידי ר' עקיבא, שהרי לכאורה אפשר לשאול איזה הבדל בין גוי הלומד תורה ליהודי לומד תורה, אלא מות תלמידיו בא להצביע על חסרון מסוים במי שהתורה הופכת להיות אצלו מנותקת מהסגולה המיוחדת של היותנו עם אחד הנבחר על ידי ה', ואצלו היא מקבלת גוון אישי פרטי, המצמצם את התורה לעדרים עדרים מתוך כך נגרם הפירוד. זהו מצב שמוטל עלינו לשאוף לתיקונו.

מצד שני, כפי שהתורה מקדימה לנו, לפני אותו יום גדול של מתן תורה צריכים היו להיפגש עם מדרגה כזו, שלכאורה במבט ראשון נראית לנו כמי שבאה לסתור את המדרגה הגדולה של כלל ישראל – "איש על דגלו באותות לבית אבותם יחנו בני ישראל מנגד סביב לאוהל מועד יחנו" (במדבר ב). רעיון ששמעתי מפי הר' יחזקאל מישקובסקי שמסביר את העניין: חיבה גדולה חיבבן הקב"ה שעשאים דגלים, שכן כבר שלמה אומר: "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה... לכך נאמר "הביאני אל בית וקיבלתי עלי תרי"ג מצוות וחרטתי על דגלי אות התורה והיראה זאת אומרת הביאני אל בית היין זהו סיני שניתנה בו תורה שהתורה נמשלת ביין.

מפרש את הדבר הגאון ר' שמואל רוזובסקי שהיה ראש ישיבת פוניבז' ומושל את

3. נדרים פ"ב, א

4. ברכות התורה לפני תפילת שחרית

משלו לאמר, כיצד יתכן להשוות בין מתן תורה שהיה מעמד דווי קדושה: יחיד במינו בדברי ימיו של עם ישראל, לבין "בית היין"? כלום יש דמיון ולו צל של דמיון – בין השנים עד שהמדרש קושרם יחדיו?

ותירץ על פי זה, שמעשה היה במורנו הגאון הר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל כשגלתה ישיבת מיר משנחאי לאמריקה, בימים הראשונים כששהו שם התבטא: איני מסוגל לשהות באמריקה, אני מוכרח לעלות לא"י, שאלוהו תלמידיו, ילמדנו רבנו, והרי הרב מתגורר ליד בית המדרש, הרב א"כ נמצא בבית או בישיבה וא"כ מה אכפת לו השפה המדוברת ברחוב והרי הרב לא נמצא ברחוב? השיב לו המשגיח, אתה הרי יודע שכדי להשתכר צריך יין, מריח היין אין משתכרין, אולם ישנה אפשרות נוספת להיות שיכור אם אתה ביקב שבעובי האדמה, שם נספגו כבר עשרות בשנים ריחות חריפים של יין – האויר מלא בריח נודף ריח משכר, מהריח בלבד אפשר להשתכר, וסיים המשגיח – אמריקה היא יקב של העולם הזה גם אם אכנס ואסתגר בביתי הריח יגיע וישכר אותי, אני מקומי בא"י. ומקובל אני שנלמד שמדגלו עלי אהבה, וקבלתי על עצמי תרי"ג מצוות באהבה שזוהי המדרגה הטבעית של האהבה והמצוות ו"בית היין" הריחו כ"יקב" של התורה, הקב"ה הפך את הר סיני ל"בית היין" ולשם הביא את בני"ש ששם קבלו את התורה ושם יריחו והתבשמו.

ונראה לענ"ד שישנו קשר עמוק בין העניין הזה של לימוד התורה מתוך מדרגת החיבור הזה אל האומה הישראלית, שבדיוק נקודה זו ראינו אצל ר' שלמה שלנו. דבר זה התבטא במהות חייו, החיבור הזה אל כלל ישראל למרות כל החילוקים והפרודים שקיימים לצערנו, כיצד היה הוא מחובר אל כולם, וכל אחד יכול היה לראות את ר' שלמה שהוא מקושר כפי מחשבתו, וכפי הגיגיו. וכבר הסביר סבו הגדול מרן הראי"ה קוק זצ"ל בכמה מקומות בכתבי קודש, ובעיקר בספרו אורות הקודש על אותן מידות, ומי שידע להתבונן בצורה עמוקה, ראה אותן אצל הקדוש ר' שלמה, וראיתי מקום להביא את הדברים כפי שהם מובאים במקורם:

דבקות וענוה⁵

"אי אפשר להיות זוכה לענוה כ"א ע"י דבקות אמיתית בהקב"ה"

סגולתנו בשלום ואחוד⁶

"יותר מכל עם ולשון איך אנחנו יכולים לסבול את הסתירה ואת אי אחדות הנפשית, סגולת עולמים היא בנו, השלום והאיחוד בצורתם האידיאלית, לכן כל פיזורנו הוא רק ארעי והננו עתידים להיות גוי אחד בארץ".
אני חושב שבצורה פשוטה ניתן להבין כי הפיסקה השניה, מהווה בעצם את מקור

5. אורות הקודש ד, תפ"א

6. אוה"ק ד, תק"ב

השאיפות של עם ישראל. מתוך זה יש להבין שעל מנת להביא לתקון כל העולמים וכל בני בשר אליך יכרעו" והאלילים כרות יכרתון", מצב שבו כל אומות העולם יקראו בשם ה', תחילה עלינו להיות באמת במדרגת האחדות העליונה ביותר שלנו, כי ידוע שישראל הם הלב שבאומות העולם⁷ וכל זמן שהלב בריא הוא פועל את פעולתו על כל יתר האברים, כפי שכתב הנזיר במאמר אדם ויעודו⁸.

היסוד הכללי

"האדם צריך להיחלץ תמיד ממסגרותיו הפרטיות... צריך שתהיה מחשבתו ורצונו ויסוד רעיונותיו נתונים להכללות לכללות הכל, לכללות העולם, לאדם, לכללות ישראל (ומתוך כך) לכללות היקום, והתביעה הזאת להיות תמיד נתון ביסוד הכללי הוא יסוד נשמת הצדיקים".

ואני חושב, שדווקא אנו, יושבי בהמ"ד המשתדלים לעסוק בבניינה הרוחני והאמוני של האומה, נאלצים לפעמים להתעסק בפרטים הקטנים שלכאורה אינם נראים לחלק מהאומה הישראלית כמלאכת קודש, ודווקא עלינו מוטלת המשימה הזו להתאים את נפשנו ולא לרפות ידינו מהעיסוק במדרגת האחדות הזאת בעם ישראל, ורק אז ומתוך זה יבוא שאר האומות לידי תיקון גמור.

ומסביר את העניין, איך להגיע לעבודה השלמה של החיבור לכל עם ישראל על כל רבדיו השונים, מו"ר הרב צבי ישראל טאו שיסוד כל גישתנו, הנפשית והמעשית, לדור בכללו ולפרטיו - עם כל יסוריו וסיבוכיו הפנימיים והחיצוניים - היא האמונה, אמונה בנצח ישראל, אמונה בגאולתם של ישראל ההולכת וצומחת קמעא קמעא, ובהמשך הוא מביא את דבריו של מרן הרב זצ"ל "כל המעשים הטובים שהאדם עושה, והם מביאים טובה לו ולעולם כולו - עיקר הטוב שבהם, הוא מפני שהאדם עצמו נעשה על ידם טוב, והטוב הזה, העצמי, הוא הוא הפועל את כל הטובה..." וכן מפרש רבינו באגרותיו, וצריך להבין שעל-מנת שנוכל לראות את הדברים בצורה אמיתית שהכל צריך לבוא מתוך ראיית החיוב והטוב שיש במציאות כפי שמסביר הראי"ה קוק זצ"ל "כולך יפה רעיתי ומום אין בך"⁹.

ברצוני לסיים בקטע מתוך מכתב שנכתב לאחר ארועי גולדשטיין¹⁰ שנשלח אלי בשלהי אדר התשנ"ד ע"י חברי מאיר שנולד הי"ד שנרצח בערב פסח התשנ"ה בדרכו לבסיסו, ומי שישים לב לדברים יוכל לראות בו מעין נקודה למחשבה לדורנו שמתוכה

7. הכוזרי ב, ל"ה, וראה הרחבה בספר דרך אמונה לר' ישראל הס עמ' 333

8. (כפי שהתפרסם בע"ה מאמר של הנזיר אדם ויעדו במשנת הראי"ה קוק זצ"ל) על עניין "היסוד הכללי"

9. עולת ראי"ה ב, שיר השירים

10. פורים תשנ"ד

ינקתי את דברי: כשאנחנו מדברים על אביב אנו מדברים על לבלוב ועל פריחה. כשאנו מדברים על חורף אנו מדברים על התכנסות על התקדרות. על שמים שחורים. תמיד שוכחים באביב כשהכל פורח שקדם לו חורף, חורף קודר קר, שחור ועצוב. בתוך האופטימיות שוכחים שהקדימה אותה פסימיות נוראית. כשם שבעת של פסימיות שוכחים לפעמים, שקיים אור. החושך פשוט הכרחי. העולם כולו נע במעגל של אור וחושך, ואנחנו בשלב שבין הגלות לגאולה, מצויים אנו כבר בפרוזדור, אבל עדיין האור והחושך משמשים בו בערבובייה. ההבדל בין טוב לרע אינו כה ברור ומוגדר. כדי להגיע לגאולה חייבים לעבור את הגלות. זהו מוטיב בולט בכתבי המהר"ל מפראג¹¹ בענייני גאולת פסת. רק מתוך גלות מבינים מהו אורה של גאולה. הכל מטושטש עתה, אנו בסיומה של תקופה ומצויים בתהליך לידתו של משיח צדקנו. הלידה, כמו התהליך הזה, מלווה בצירים בכאבים ובדם רב שנשפך. אבל בסוף נולד תינוק, משיח.

הרב קוק זצ"ל¹² (מגד ירחים לחודש ניסן) אומר שיציאת מצרים תישאר לעד האביב של כל העולם כולו. יציאת מצרים חייבת להיות באביב. אבל נוטים לשכוח שלפני יציאת מצרים היתה גלות. היה שעבוד והיו מכות. אבל בסוף אביב והכל פורח, אסור להתעלם מן ההוה, אסור לומר שאין הוה, אסור לומר שאין רע. יש רע, אבל הרע הוא זמני הוא עכשוי הוא מקרב אותנו לגאולה. כך יש להתייחס לכאבים, לצרות, לפורענויות. לאחר כשנה נהרג חברי שממכתבו הבאתי, בעת שירותו הצבאי, ולא זכה לראות את התגשמות הדברים בחייו, ויהי רצון שהדברים האלה יעלו לרצון לפני הקב"ה ויהיו נכתבים ונעשים לעילוי נשמת הקדוש הר' אליהו שלמה זצוק"ל בן הרב שלום נתן רענן חתנא דבי נשיאה ולעילוי נשמת ידידי הקד' מאיר הלוי בן משה ונחמה שנולד שנרצח על קידוש ה' ט' ניסן התשנ"ה, בפיצוץ מכונית תופת ליד האוטובוס בו נסע בעת מילוי תפקידו ליד כפר דרום.

11. וראה ספר גבורות ה, ובהגדה של פסת שתחילתם בברור ענין הגלות ומתוך כך ביאור ענין הגאולה